

Opgave 2 Waanzin

Al eeuwen lang buigen filosofen, artsen en zelfs politici zich over de vraag wat waanzin is. In de Oudheid leden sommige mensen aan melancholie, ze waren neerslachtig en droefgeestig. De Grieken verklaarden dit vanuit de indertijd gangbare leer van lichaamsvloeistoffen. Melancholie betekent letterlijk 'zwartgallig'. Als het lichaam te veel zwarte gal produceert, worden gevoelens van droefheid en zinloosheid ervaren, zo dachten de Grieken.

Zo'n vijftien eeuwen later nam Descartes de emotie 'droefheid' op in zijn rijtje van zes basisemoties. Zijn benadering van emoties ontleende hij gedeeltelijk aan de opvattingen over emoties in de Oudheid.

- 2p 6 In welk opzicht sluit Descartes' benadering van emoties aan bij de opvatting over melancholie in de Oudheid die in de inleiding is beschreven?

Leg je antwoord uit aan de hand van Descartes' definitie van droefheid.

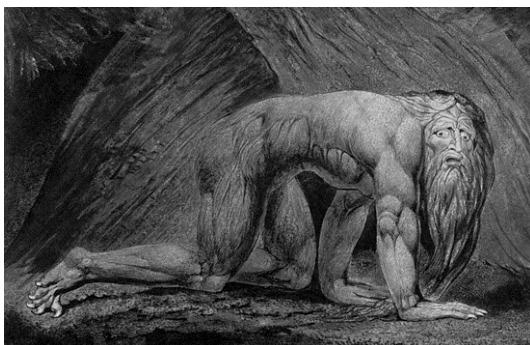
Een andere emotie die in verband kan worden gebracht met waanzin, is woede. In Middeleeuwse literatuur zwerven vaak zogenaamde woudmannen door de bossen. Dit waren behaarde, woeste gekken met een ontwortelde boomstam in de hand.

Woudmannen worden omschreven als gevaarlijk en agressief omdat hun geliefde hen heeft afgewezen. Ze hebben hun emoties niet in de hand en trekken zich terug in de bossen. Op die manier vermijden ze elk contact met hun medemensen en kunnen ze hun woede niet botvieren op de geliefde die hen heeft afgewezen.

Aristoteles schrijft over woede en over manieren waarop je met woede moet omgaan. Woede is volgens Aristoteles een gemengd gevoel en heeft twee kanten.

- 3p 7 Leg uit dat de manier waarop de woudmannen met hun woede omgaan **niet** overeenkomt met de manier waarop je volgens Aristoteles met woede moet omgaan.

Bepaal voor elk van de twee kanten van woede of ze van toepassing zijn op de woudmannen.

Een voorloper van de waanzinnige woudman komt al voor in het Oude Testament, in het verhaal over de koning Nebukadnessar. In dat verhaal speelt de emotie trots een belangrijke rol.

Nebukadnessar wandelt op het dak van zijn koninklijk paleis in Babel en zegt:

tekst 4

Is Babel niet indrukwekkend, de koningsstad die ik door mijn grote macht heb gebouwd tot eer van mijn majesteit?

bron: Daniël 4, ontleend aan De nieuwe Bijbelvertaling, 2004

Nebukadnessars uitspraak wordt door God bestraft: hij verandert de trotse koning voor zeven jaar in een waanzinnige woudman:

tekst 5

Hij werd door de mensen verstoten, hij at gras als de runderen, zijn lichaam werd vochtig van de dauw van de hemel, en ten slotte was zijn haar even lang als de veren van een arend en waren zijn nagels uitgegroeid als de klauwen van een vogel. Maar toen de zeven jaren verstreken waren, sloeg ik, Nebukadnessar, mijn ogen naar de hemel op en keerde mijn verstand in mij terug. (...)

Ik, Nebukadnessar, roem, verhef en verheerlijk nu de koning van de hemel. Al zijn daden zijn juist en zijn paden recht. Wie hoogmoedig zijn, kan hij vernederen.

bron: Daniël 4, ontleend aan De nieuwe Bijbelvertaling, 2004

- Hume en Aristoteles schrijven beiden over trots.
- 4p **8** Leg uit dat de trots van Nebukadnessar in tekst 4 aansluit bij Humes opvatting over trots en bij Aristoteles' opvatting over trots. Beargumenteer vervolgens met welke opvatting over trots jij het eens bent: met die in tekst 5, met die van Hume of met die van Aristoteles. Maak in je afweging duidelijk waarom je het niet eens bent met de andere twee opvattingen over trots.

- Hoewel waanzin in de Middeleeuwen als bron van inspiratie voor verhalen diende, overheerste doorgaans toch de angst voor de dwazen en zotten, ook in de eeuwen daarna. Vrouwelijke gekken werden bijvoorbeeld betiteld als heksen. Ze zouden met hun magische kunsten de orde verstoren en anderen schade toebrengen. Ze vormden een bedreiging voor het redelijke en vrije mens-zijn en werden verbrand op brandstapels.
- 3p **9** In welk opzicht zou Sartre bovengenoemde angst voor heksen als 'vrees' omschrijven en in welk opzicht als 'angst'? Leg in je argumentatie uit wat existentiële angst inhoudt.

Op den duur werden waanzinnigen steeds vaker als zieken beschouwd. Ze werden niet meer verbrand, maar menselijk behandeld werden ze evenmin. Ze werden weggestopt in gestichten of 'dolhuizen' waar ze werden vastgebonden of opgesloten zodat ze geen kwaad konden aanrichten.

Michel Foucault spreekt hierover in zijn boek *De geschiedenis van de waanzin* als 'de grote opsluiting'. Volgens Foucault toont de manier waarop er in de loop van de geschiedenis is omgegaan met waanzin onder andere dat de mens altijd bepaald wordt door macht. Volgens hem gaat er ook in de twintigste eeuw nog een disciplinerende macht uit van psychiatrische instellingen.

Foucaults opvatting over disciplineren staat tegenover de opvatting over vrijheid van Sartre.

- 2p 10 Leg uit wat Foucault verstaat onder 'disciplineren'.
Beargumenteer vervolgens dat Foucaults opvatting over disciplineren tegenover Sartres opvatting over vrijheid staat.

Waanzin wordt sinds de Oudheid zowel positief als negatief gewaardeerd. De Grieken zagen waanzin als een goddelijke wijsheid, vergelijkbaar met hoe wij nu een briljant natuurkundige als Albert Einstein wel een 'geniale gek' noemen. Maar de Grieken zagen waanzin ook als een hinderlijke verstoring van de maatschappelijke en morele orde. En wij hopen tegenwoordig een eventuele psychische stoornis zo goed mogelijk te kunnen behandelen met therapieën of medicijnen, zodat de 'waanzin' snel verdwijnt.

Als waanzin te maken heeft met emoties, dan kan de waardering van waanzin gekoppeld worden aan de waardering van emoties.

In het debat over de waardering van emoties gaat het erom in hoeverre emoties noodzakelijk zijn voor het leiden van een menswaardig bestaan. Martha Nussbaum en Seneca denken daarover verschillend.

- 3p 11 Waardeer jij waanzin positief?
Beargumenteer je antwoord met een uitleg in hoeverre waanzin volgens jou noodzakelijk is voor het leiden van een menswaardig bestaan. Geef daarbij aan of je het eerder eens bent met Seneca's waardering van emoties of met Nussbaums waardering van emoties.